

Länsstyrelsen
Skåne

ETT FAKTABLAD OM
KLIMATANPASSNING
INOM LANTBRUKET

VATTEN- HUSHÅLLNING

Titel: Vattenhushållning - ett faktablad om
klimatanpassning inom lantbruket

Utgiven av: Länsstyrelsen Skåne

Sammanställd av: Gerd Lundquist

Beställning: Länsstyrelsen Skåne
Samhällsbyggnadsavdelningen
205 15 Malmö

Telefon: 010-224 10 00

Copyright: Länsstyrelsen Skåne

Diarienummer: 27558-2022

Detta faktablad om vattenhushållning är ett av tre i en serie om klimatanpassning inom lantbruket. De övriga två faktabladen fokuserar på växtodling och djurhållning. Faktabladen ger vägledning för att planera markanvändningen i jordbrukslandskapet.

Med de utmaningar som ligger framför oss med både klimatförändringar och en ökad befolkningsmängd, som måste ha mat, kan man se bevarandet av jordbruksmark som en klimatanpassningsåtgärd i sig. Sveriges jordbruk kommer behöva täcka en större del av livsmedelskonsumtionen inom landet för att minska behovet av importerad mat. Många andra delar av världen har betydligt större utmaningar på grund av klimatförändringarna än vad vi har i Sverige och vi kan också komma att behöva försörja fler utanför Sveriges gränser.

I Skåne kommer klimatförändringarna att innebära ökad medeltemperatur, mildare vintrar och ökad medelnederbörd, samt längre vegetationsperiod och fler antal varma dagar med ökad avdunstning.

Eftersom stora arealer har dränerats i Skåne har landskapets naturliga förmåga att utjämna flöden i vattendrag försämrats vilket har gett upphov till lägre basflöden och högre flödestoppar. Vattenföringen i Skånska vattendrag minskar sommartid och det blir längre perioder med låg markfuktighet. När vattnet inte uppehåller sig i landskapet lika länge så hinner det inte heller infiltrera marken och fylla på grundvattenmagasinen.

I Skåne kan en längre växtsäsong ge möjligheter att öka produktionen och även odla nya grödor. För att tillgodogöra sig möjligheter som detta innebär behöver jordbruket vara förberett för att kunna hantera ett mer extremt klimat, med risk för både torka och översvämningar.

INNEHÅLL

VATTENHUSHÅLLNING.....	5
Dränering	5
Bevattning.....	7
Magasinering	7
Vattenverksamhet.....	9
Ekonomiskt stöd	10
KÄLLOR	11

Damm i Börringe.

FOTO: MOST PHOTOS

VATTENHUSHÅLLNING

Dränering och magasinering av vatten bör hanteras i ett sammanhang. Dräneringen av åkermark behöver vara effektiv under vissa tider på året, men ju bättre fungerande dränering desto viktigare att det finns områden nära som håller kvar vattnet i landskapet. En planering både utifrån scenarier med torka och långvarig nederbörd kan bidra till större marginaler för lantbrukare, men även minskad översvämningsrisk och uttorkning i vattendrag nedströms. Många åtgärder är dessutom stödberättigade. Här nedan ges några exempel på åtgärder inom dränering, bevattning och magasinering med länkar till mer information.

Dränering

Stillastående vatten i dräneringsdiken höjer grundvattennivån i marken intill och minskar dräneringens funktion. Höga grundvattennivåer i dräneringssystem kan också vara positivt för att tillgodose grödornas vattenbehov under längre torrperioder sommartid. En åtgärd för att kunna åstadkomma detta är reglerbar dränering, vilket innebär möjlighe-

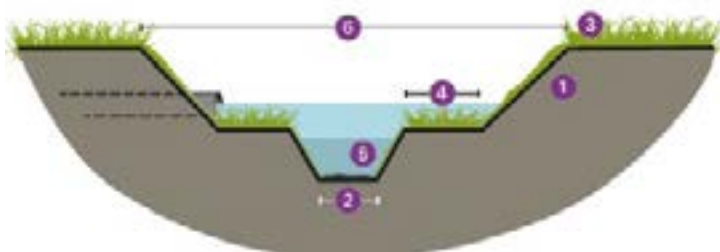

Skyddszon i Läckeby. FOTO: BJÖRN OLSSON

ter att periodvis dämna dräneringssystem. För att negativa effekter inte ska uppkomma, när det finns behov av att få bort vatten, behöver reglerbar dränering kompletteras med system för att både magasinera, och pumpa vatten. Kantvegetation i skydds-zoner längs dikena som skuggar vattnet är en naturbaserad lösning som kan bidra både till att vattenväxtligheten och näringsläckaget minskar. Inom Landsbygdsprogrammet ges miljösättning för bland annat anläggning av skydds-zoner.

Genom att anlägga tvåstegsdiken kan man beroende på dikets längd få lägre vattennivå och flödes-hastighet när vattnet vid höga flöden kan breda ut sig över terrasser vid sidan om mittfåran. Vattenväxtlighet på de grundare terrasserna bidrar till sedimentation, vattenrening och biologisk mångfald.

Tvästegsdike

1 slänt	4 terrass
2 bottenbredd	5 mittfåra
3 dikeskrön	6 dagbredd

Figur 1. Se beskrivning i Jordbruksverkets rapport från 2016 [Från idé till fungerande tvåstegsdike – en vägledning.](#)

Bevattning

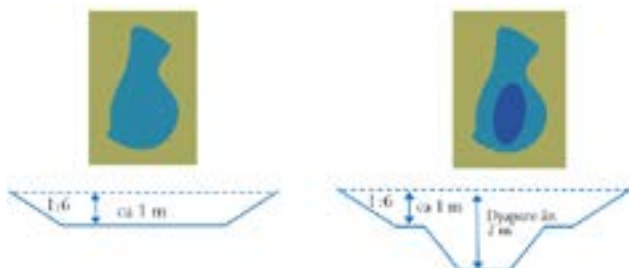
I Skåne är bevattning med magasinerat vatten ur resurssynpunkt att föredra framför ytvatten från naturliga sjöar och vattendrag samt grundvatten. Med magasinering får du även bättre kontroll i marginalerna. Anpassa grödvalet efter tillgång på vatten och välj en teknik som minimerar spridningsförlusterna, till exempel droppbevattning (Jordbruksverket 2009 [Klimatförändringarna och bevattningen](#)).

I system för täckdikning kan man med hjälp av dämningbrunnar reglera avrinningen och höja eller sänka grundvattennivån under perioder av året, så kallad reglerbar underbevattning. För kostnadsfri rådgivning och stöd för installation av dämningbrunn, se [Länsstyrelsen Skånes hemsida Miljöinvestering - reglerbar dränering](#).

Magasinering

Vatten kan magasineras genom att anlägga en bevattningsdamm i lägen som underlättar en naturlig påfyllning från dräneringsdiken och bidrar till minskat näringsläckage. Genom att utnyttja lågpunkter med tillrinning från naturliga vattendrag kan dammarna även reglera höga vattenflöden och minska översvämningsrisken nedströms. Se exempel på bevattningsdammar på [SMHI:s hemsida - Bevattningsdamm för jordbruk](#).

Bevattningsdammar kan kombineras med våtmark. Våtmarken behöver då utformas med flacka slänter, ett grundare parti och en djuphåla och bidrar då till näringsretention och biologisk mångfald utöver magasinering av vatten.

Figur 2. Se beskrivning i Länsstyrelsen Skånes broschyr [Våtmarker och bevattning](#).

Fosfordamm i Nes.

FOTO: ULRIKA WESTHOLM

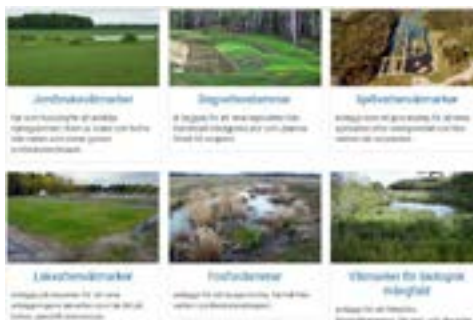
Våtmarker höjer grundvattennivån i området och ökar markens vattenhållande förmåga. Genom att installera ett vattenregleringssystem kan du reglera vattennivån i våtmarken för bättre kontroll av dräneringen i närliggande åkermark.

Mer information finns [på Länsstyrelsen Skånes hemsida – Anlägga våtmark](#).

Det är en fördel att anlägga en våtmark på organogen jordbruksmark. Att återskapa våtmarker är en klimatåtgärd som kan reducera utsläppen av växthusgaser med över 20 ton CO₂ekv /ha/år ([Jordbruksverket rapport 2018:30](#)). Lantbrukare, dikningsföretag och kommuner kan med fördel gå samman för att undersöka lokalisering, synergieffekter och finansiering för att återväta eller anlägga en våtmark. Kontakta Länsstyrelsen för att ta del av underlag om var i Skåne det finns organogen mark.

I [Länsstyrelsens våtmarksverktyg](#) kan du som är intresserad av att anlägga eller restaurera en våtmark rita ut ett område för att se relevant geoinformation.

Kommuner kan söka stöd för projekt genom Lokala naturvårdssatsningen (LONA) för att anlägga en våtmark. Markägare och föreningar kan vara samarbetspartners i LONA-projekt. Kommuner och ideella sammanlutningar som till exempel vattenråd men även dikningsföretag kan söka stöd för Lokala vattenvårdsprojekt (LOVA). Inom Landsbygdsprogrammet ges stöd för anläggning och skötsel av våtmark.

Figur 3. I Våtmarksguiden hittar du olika exempel på våtmarker i odlingslandskapet.

Vattenverksamhet

Många åtgärder i vatten eller som påverkar vatten är vattenverksamhet och regleras i [Miljöbalken \(1998:808\) kap 11](#). Som huvudregel gäller tillståndsplikt för vattenverksamhet. Ansökan prövas då av mark- och miljödomstolen efter att du har samrått med Länsstyrelsen. De verksamheter som omfattas av anmälningsplikt och ska anmälas till Länsstyrelsen framgår av § 19 i [Förordningen \(1998:1388\) om vattenverksamheter](#). Anläggande av damm eller våtmark mindre än 5 hektar anmäls via vår e-tjänst som du finner på [Länsstyrelsen Skånes hemsida – Anmälan om vattenverksamhet](#).

Du kan få kostnadsfri rådgivning av någon av Länsstyrelsen Skånes upphandlade konsulter inom Greppa Näringen. Många vattenråd erbjuder också rådgivning och andra stöd vid våtmarksanläggning. I broschy-

ren [Från idé till våtmark i Skåne- broschyren för dig som funderar på våtmark](#) ges en beskrivning av hur du kan gå tillväga från en första kontakt och rådgivning.

Ekonomiskt stöd

Inom EU-stödet [Landsbygdsprogrammet](#) ges bland andra stöd för miljöinvestering respektive miljöersättning för anläggning av skyddszo-
ner, tvåstegsdiken, anläggning eller återställning samt skötsel av våtmar-
ker och småvatten. Du kan även söka ersättning för minskat kväveläckage
(vårbearbetning och fånggröda) och vallodling. Installation av dämning-
brunn förbättrar vattenkvaliteten och är en miljöinvestering som kan
berättiga stöd. Mer information om de olika stödformerna finns på
Jordbruksverkets hemsida och på Länsstyrelsen Skånes hemsida. Ta
kontakt med Länsstyrelsen innan du söker stöd.

[Lokala naturvårdssatsningen \(LONA\)](#) och [Lokala vattenvårdsprojekt \(LOVA\)](#) är statliga stöd som båda kan sökas för att till exempel anlägga en
våtmark. Kommuner kan söka LONA-bidrag för projekt, men markägare
och ideella föreningar kan vara samarbetspartners. LOVA kan sökas av
kommuner och ideella sammanslutningar som till exempel vattenråd,
men även dikningsföretag.

[Klimatklivet](#) är ett investeringsstöd till lokala och regionala åtgärder som
minskar de klimatpåverkande utsläppen. Investeringar i åtgärder som blir
viktigare i ett varmare och periodvis torrare eller blötare klimat kan vara
stödberättigade. Stöd kan till exempel ges för byte till eldrivna bevatt-
ningspumpar eller byte från fossila bränslen till förnybar energi i pannor
som driver spannmålstorkar och ventilation.

[Länsstyrelsens rapport Var finns pengarna? En sammanställning av stöd
och bidragsmöjligheter till åtgärder och insatser för att nå miljömålen](#), ger
en god överblick över bidrag som går att söka. På hemsidan [Klimatan-
passning.se](#) finns även en sammanställning av ekonomiska stöd kopplat
till särskilt klimatanpassning.

KÄLLOR

Jordbruksverket 2016, *Från idé till fungerande tvåstegsdike*.

Jordbruksverket rapport 2018:30

Jordbruksverket 2009 *Klimatförändringarna och bevattningen*.

Länsstyrelsen Skåne. [Från idé till våtmark i Skåne- broschyren för dig som funderar på våtmark](#)

SMHI 2015, [Framtidsklimat i Skånes län -enligt RCP scenarier](#)

Länsstyrelsen Skåne 2020, Lussebäcken, Helsingborg Municipality.
Evaluation of the hydraulic performance of two-stage channels through comparative analysis – joint field – modelling approach. <https://www.lansstyrelsen.se/download/18.3db3ed8a171ac1fbfcb131c2/1589811033790/Lusseb%C3%A4cken-hydraulic%20performance%20of%20two-stage%20channels.pdf>

Länsstyrelsen
Skåne

www.lansstyrelsen.se/skane